

ЮРИЙ ВЛАДИМИРОВИЧ ЩЕКА - ЕДИН ОТ НАЙ-ИЗТЪКНАТИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ ПО СЪВРЕМЕНЕН ТУРСКИ ЕЗИК

Милена Йорданова
Софийски университет

През 2013 г. тюркологията не само в Русия, но и в европейски мащаб загуби един от видните си представители, чиято дейност на изследовател от края на XX и началото XXI век развива по специфичен начин този дял на ориенталистиката – професор доктор на филологическите науки Юрий Владимирович Щека. Изследователските му интереси са ориентирани не само към граматиката на съвременния турски книжовен език, но и обхващат проблеми от областта на: философията на езика, генеалогията, теориите

за произхода на алтайските и в частност тюркските езици, фонетиката, фонологията и интонологията. Той е известен сред тюрколозите като един от най-изтъкнатите специалисти по съвременен турски език с множество научни и научно-методически разработки по практическа и теоретична граматика на книжовния турски език. Професор Ю. Щека е автор също така на турско-руски и руско-турски речници, като дейността му на лексикограф се свързва с непрекъснатите опити да попълва речниковия словник с актуална лексика.

Ю. В. Щека е член на Русския комитет на тюрколозите, както и дългогодишен член на научните съвети по езикознание в Института за страните от Азия и Африка към Московския държавен университет и в Института по езикознание при Руската академия на науките.

Роден е в Москва на 13 август 1946 г. Следва в Института по източни езици¹⁾ на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“ (1964 – 1970 г.), откъдето се дипломира със специалност тюрколог-филолог. Следващите шест години (1970 – 1976 г.) работи като преводач в посолството на СССР в Анкара (Република Турция).

След завръщането си в Москва постъпва като стажант в Катедрата по тюркология на Института за страните от Азия и Африка към Московския държавен университет (1976 г.), където е зачислен за докторант. През 1981 г. защитава дисертационен труд на тема *„Особенности синтаксиса турецкой разговорной речи (простое предложение)“*.

След това Юрий Щека записва второ висше образование, което завършва през 1990 г. във Физическия факултет на Московския държавен университет. Три години по-късно защитава дисертационен труд за научната степен „доктор на науките“ на тема *„Интонология турецкого языка и проблемы её общетеоретического обоснования“*. През 1994 г. е избран за професор в Катедрата по тюркология към Института за страните от Азия и Африка към Московския държавен университет, която оглавява през 1996 г. и ръководи 17 години.

В рамките на своята професионална кариера в Института за страните от Азия и Африка проф. Юрий Щека чете лекционните курсове „Увод в тюркологията“, „Теоретична фонетика на турския език“, „Интонология на турския език“, „Словообразуване в турския език“, „Теоретична граматика на турския език“, „Функционална диференциация на турския език“, „История на развитието на тюркологията в Турция“, „Практика на превода“, „Османски език“.

В историята на изтокознанието проф. Ю. В. Щека остава като автор с близо сто научни изследвания (доклади, статии и студии), много от които представени на престижни научни форуми и публикувани в редица авторитетни издания в Русия и чужбина.

Монографията му *„Турецкая разговорная речь“*, в чиято основа се съдържа дисертационният му труд за научната степен „доктор“, претърпява две издания (I издание – 1985 г.; II издание – 2010 г.) и е един от базисните учебници за преподаване на разговорния турски език в редица центрове с такава насоченост в Русия.

През 1996 г. Ю. Щека публикува първата част на практическото пособие *„Интенсивный курс турецкого языка“*, чиято втора част излиза през 2000 г. Преработен и обединен в едно книжно тяло, курсът има три издания (2005 г., 2007 г., 2008 г.) и продължава да се използва като учебник по турски език за специалисти-тюрколози в Московския държавен университет.

През 1997 г. излиза от печат и първото издание на *„Турецко-русский словарь“*, който през следващите години е преиздаван седем пъти (II – 1999 г., III – 2000 г., IV – 2002 г., V – 2008 г., VI – 2009 г., VII – 2012 г.). Своеобразният вариант – *„Русско-турецкий словарь“* – на речника на проф. Щека се появява

през 2004 г., като има четири издания (II – 2005 г., III и IV – 2006 г.). Същевременно авторът подготвя и издава обединен в едно книжно тяло турско-руски и руско-турски речник – „*Турецко-русский и русско-турецкий словарь для всех*“ (2006 г.), който има за цел да представи цялостна картина на съвременните лексикални паралели между тези два езика.

През 2007 г. издава нова „*Практическая грамматика турецкого языка*“, която е сериозно монографично изследване на граматичния строеж на съвременния турски език. По своята същност то представлява курсът от лекции, който Ю. В. Щека е съставил и чете на своите студенти в Института за страните от Азия и Африка.

Проф. Юрий Щека е автор и на редица руско-турски разговорници, насочени към различни ползватели. Общото в тях е стремежът към функционалност при представянето на езиковия материал и включването на елементи от практическата граматика.

Необходимо е да се отбележи, че освен ерудиран преподавател и учен, той е и изтъкнат преводач от руски на турски език и от турски на руски език, а високото ниво на владение на турски език му позволява да бъде избран за официален преводач на високо държавно ниво.

Професионалната кариера на професор Юрий Владимирович Щека го характеризира като творческа личност с широки филологически интереси, която допринася за съвременното развитие на руската школа в тюркологията, акцентирайки върху развитието на теоретико-практическата граматика, лексикография и лингводидактика.

YURIY VLADIMIROVICH SHTEKA - ONE OF THE MOST PROMINENT EXPERTS IN MODERN TURKISH LANGUAGE

✉ **Dr. Milena Yordanova, Assoc. Prof.**
Faculty of Classical and Modern Philology
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
Sofia, Bulgaria
E-mail: yordanova_milena@yahoo.com